

rodil še le po nemškem liberalizmu, zato menda tudi ne bi bilo težko pošteni in rodoljubni inteligenciji mladostlovenski vrniti se k svoji materi Sloveniji nazaj in biti to, kar smo bili pred 3 leti: složni v vsem, kar zahteva domovina od nas!

Nekaterim mlajšim rodoljubom našim se je morebiti za malo zdelo, strinjati se zmirom z idejami in načeli starejih. Al vsaj tega ni nihče zahteval, veljal je zmirom le večine glas. To mora biti, kajti brez discipline ni nobenega redu na svetu; disciplina tudi slabe dela močne. Kam pridemo, če vsak svojo trdi in se ne vda večini!

„In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas! — pod tem ščitom nam je lahko složnim biti za geslo naše starodavne „za vero, dom, cara.“

To, prečastiti Gospod! so moje in mojih političkih prijateljev misli.

Zročujem Vam jih z željo, da jih Vi in Vaši resno in s čisto ljubeznijo do milega našega naroda prevdarite.

Ako to storite, vverjen sem, da mi ne boste očitali, da zahtevam kaj, kar ni mogoče. Kako neki moglo bi to napačno in krivo biti, kar je od leta 1843 do 1872 prav in vzajemno bilo!

Drago bo meni in mojim prijateljem, ako daste od svojih glas, da brez kovanja novih prislovic se najdemo vsi Slovenci pod tistim geslom, v katerem prava omika, prava svoboda, krepki upor germanizacije, pravi napredek, in po vsem tem blagostan naroda našega najobširnejše polje imajo.“

Dozdaj dr. J. Bleiweis ni še prejel odgovora na svoje pismo in ker sta pretekla že več kakor dva meseca, ga tudi več ne pričakuje. Sicer velja prislovica: „qui tacet, consentire videtur“, ali pa velja tudi o tem primerljeji, ne upamo si trditi kar naravnost, če tudi to vsak pravi rodoljub želeči mora, kajti preživo se kaže potreba, da vsi narodnjaci stojijo na onem stališču, na katerem so stali takrat, ko smo složni delali za blagor in čast naroda našega.

Naj čitatelji naši sami sodijo obe pismi in rekó: ali dr. Bleiweis resnico govori v svojem pismu ali ne? Če pa vsaj velika večina vidi le resnico v njegovih besedah, naj ona v svojih krogih dela na to, da zgine nesrečni razpor, ki je bil le na korist protivnikom matere Slovenije po izneverjenih sinovih njenih.

O potrebi prestrojenja politične uprave in preuredbe občinske postave.

Iz govora poslanca Hermana v Štajarskem deželnem zboru
v seji 12. oktobra 1874.

Ker so se tudi na Kranjskem pričele razprave gledé preuredbe občinske postave, bode gotovo zanimival ta govor poslanca Hermana; kajti razvideli bodo naši bralci, da tudi drugod ne gré tako naprej, da politična uprava mora se sploh prestrojiti. Govor je tem bolj zanimiv, ker so okoliščine na Štajarskem jako enake Kranjskim, in ker je tudi Kranjski deželni zbor po nasvetu dr. Bleiweisa sklenil, vlado prositi, da naj se politična uprava prestroji. Govor Hermanov se je glasil tako-le:

Kot člen odseka za občinske zadeve govoril in glasoval bodem za odsekov predlog. Ta predlog sicer ne prinaša veliko, pa tudi ne malo; vsaj pa po tem, da preuredbo namerava vse politične uprave od zdolej do zgoraj, mi daje priliko, o vseh oddelkih politične uprave in o dotičnih razmerah govoriti. Te pravice po-

služil se bodem popolno, ker za trdno menim, da se nekatere resnice vedno ponavljati morajo, dokler se jih ne prepriča vsakdo, in dokler se dejansko ne vpeljejo v praktično življenje.

Ko je slavni deželni zbor — ne vedoč kaj storiti — svoje delo gledé preuredbe občinskih zadev v pretres izročil političnim in nepolitičnim okrajnim oblastvom in nekaterim občinam, že tistikrat sem rekel, da dobili bomo mnenja, ki so si popolnoma navskriž. In to se je tudi zgodilo; kajti, če preberemo dotična poročila, prav za prav vemo toliko, kakor poprej. Kar se nekaterim dozdeva dobro, to drugi imajo za slabo. To me tembolj pelje do tega, da javno mnenje popravim. — Le v tem so si mnenja enaka, da tako ne gré naprej in da se politična uprava presukati mora.

Zavolj tega pa bode vsakemu, ki reči ne presoja samo iz doktrinarnega stališča, jasno, kaj nam je storiti. Povedati si moramo: namen naš z našim delom je bil dober, toda reči nismo dobro razumeli, mi smo se zmotili, napraviti moramo zopet stanje, kakor je bilo poprej.

Vprašanje je toraj, kedaj in kako smo se zmotili, in kakošno je bilo poprejšnje stanje?

Ko smo drugo pot postali konstitucionalni (ustavni), mislili in trdili smo, da smo bili bolj neprosti, kakor pravično, in da zlasti občine (soseske) zdihovala so pod hudim jarmom.

Dolžila se je tedajenja vlada, da ona sama hoče vse nadvladati; tožilo se je, da se se je župan ponižati moral za uradnega slugo politične gosposke, ker je vročbe njene preskrbeti moral. Ob enem so v spomin prišle lepe besede, ki se nahajajo v §. 1 občinske postave od leta 1849, namreč: „Prosta občina je podlaga prosti državi.“

Ker je navada bila, državno oblast proglašati kot samosilno in ljudstvu sovražno, mislilo se je, da se ljudstvo obgraditi mora zoper to potem, da se vladi vzame nekaj oblasti in bremen ter izroči soseskam. Predmet take izročitve bilo je krajno policijstvo, katero je zraven družega policijstva kot oddelka politične uprave država vedno sama opravljala in sicer do leta 1850 po okrajnih gosposkah, od leta 1850 do 1854 po okrajnih glavarstvih, od leta 1854 do 1864 po okrajnih uradih. Politične gosposke so v tem obziru skrbeti morale za javno varnost, za mir in red, za vzdržavanje cestá in mostov in za uboge, oskrbovati so morale zdravstveno, npravstveno, stavbinsko, požarno, sejmsko in poljsko policijstvo, potem šolske in odgojevalne zadeve, dajale so dovoljenja za godbo, za prostovoljne dražbe premakljivega blaga, izvrševati so morale dotične postave in uredbe. Dalje so politične gosposke nadzorovati morale soseske gledé občinskih zadev, jih podpirati in podučevati, ter v teh zadevah razsojevati po dotičnih občinskih postavah. Opravila ta izvrševale so deloma neposredno, deloma po posebnih v ta namen odločenih organih (zdravstveni, tehnični in policijski organi, žandarmerija itd.). Dobro uredjena žandarmerija je svojemu poklicu primerno ter izvirna prekoračila okraj križem, je potepuhe zgrabila in vsako zapazovano nepostavnost ovadila dotični gosposki; ona je bila strah hudobnim in pomoč dobrim ljudém. Vsakdo se je lahko čutil jako varnega. Videti je bilo vspešno vladanje, kar je vzročilo občeno zadovoljstvo. Tako je bilo poprejšnje stanje.

Toda mislilo se je reč ravno tako dobro ali pa še bolje narediti in izročila so se vsa navedena od političnih gosposk oskrbovana opravila mahoma občinam pod naslovom „samouprave“ ali „avtonomije“, akoravno občine niso bile zato niti pripravljene, niti izurjene in uravnane, vsi pomočki za taka opravila pa

ostali so pri političnih gosposkah. Občine same bi se bile morale vse potrebščine in pomočke omisliti, a ko to ni šlo, ker ni bilo mogoče, izmislila se je pravlica, da občine niso za nič; nekaterokrat bilo je na tem, jih kaznovati s tem, da se jim je hotela samostojnost vzeti.

Če danes po preteklih 10 letih velika množina občin se ni hotla polastiti take avtonomije, morda je to obžaljivo, morda ima pa to tudi svojo dobro stran, temveč ker ste avtonomija in samovoljstvo precej enakega pomena, in ker tudi dotična razsojila, čeravno redko kedaj narejena, le premnogokrat niso bila objektivna ali brezstranska.

Če bi občine oblast, ki jo imajo in neodgovornost poznale, če bi sredstva imele izvrševati vse to, kar jim je po volji, bi se voz, ki se je vzdignil, skoraj da ne zvrnil na drugo stran; kajti pravica, koga kaznovati ali zapreti, je precej zapeljiva. Če se v tem obziru namreč gledé osobne varnosti ni preveč grešilo, morda to ni pripisati dobri volji tega ali onega župana, temveč temu, da zapora ni imel nobenega, in pa tudi ne človeka, ki bi bil koga zgrabil. Žandarmerija bi se toraj tudi iz tega obzira ne mogla podvreči občinam.

Kar se tiče žandarmerije, so pa tudi še posebne okoliščine. Policijstvo gledé varstva osebe in lastnije, spada v samostojno občinsko področje; žandarmerija v tem obziru niti ni dolžna niti ne opravičeva do kake delavnosti; žandarju, ki bi na priliko zgrabil kakega cigana ali potepuha, bi se lahko z vso pravico očitalo, da je svoje delokrožje prekoračil, da se je pregrešil zoper samoupravo občinsko. O takih primerljajih bi žandarju ne ostajalo družega, nego potepuha, kate-rega je zasledil, ovaditi županu, in ta zamore potepuha, če bode tako dolgo čakal, po svojih organih zgrabiti, žandar pa naj to le gleda. (Veselost.)

Znano je, da je žandarmerija podložna okrajnemu glavarju. Postavimo na priliko žandar je v Voitsbergu, okrajni glavar pa v Gradcu. Kako naj se ta dva hitro sporazumeta, kedar je sila? Sicer so pa tudi tatovi in drugi enaki ljudje po postavi za osobno varstvo bolj varovani, kakor poprej in če tat prostovoljno ne gré z žandarjem, mu ta mnogokrat nič ne sme storiti.

Rečem toraj, da žandarmerija skoraj storiti ne more nič in da ni razumeti, kako se z ozirom na sedanje okoliščine zahtevati more pomnožitev žandarjev.

Zdaj govornik pretresuje razmere okrajnih zastopov na Štajarskem, kakoršnih pa na Kranjskem nimamo, in dalje obširno dokazuje, kako slabo se po avtonomičnih organih opravljajo zadeve gledé okrajnih cestá.

(Dalje prihodnjič.)

Zabavno berilo.

Iz sodnijskega življenja.

Po spominu skušenega starega pravnika.

Spisuje Jakob Aléšovec.

(Dalje.)

Jaz strmim. Kaj tacega bi res ne bil pričakoval. Toda sodniku se vse pripeti, zato se nisem dolgo pre-mišljeval, marveč ukazal žandarju, razkleniti kmetu roke, potem pa poslal po Linarja. Sodnijskemu slugi sem naročil, naj ga najprej v mojem imenu prosi, da bi k meni prišel; če bi se pa branil ali obotavljal, naj ga pripelje s silo.

Sluga gre, a pride kmalu nazaj s poročilom, da gospoda Linarja še ni domu, da je včeraj zjutraj peljal se nekam kože kupovat.

„No, vidite, da je res, kar sem pravil,“ reče kmetič, kateremu jame lahkeje sapa prihajati. „Zdaj me boste menda že spustili, da grem k strojarju po drug denar!“

„To ne gre tako hitro, mož“, odgovorim jaz pre-pričan, da je bil mož res ogoljufan. „Prej se mora skazati, da je to resnica, kar pravite. Dokler nimamo strojarja tū, boste morali že pri nas ostati.“

„Pri sodnji!“ pravi mož in vije roki. „Svoje žive dni še nisem bil zaprt, zdaj pa bom. Kaj bodo ljudje rekli!“

Predno moram kaj odgovoriti na to, vstopi drug žandar in poroča, da je prignal kmeta, ki je hotel v krčmi s ponarejenim desetakom plačati, kar je zapil. Krčmar je njemu desetak pokazal in on ga je hitro za ponarejenega spoznal. Na to je prijel kmeta, ki se je izgovarjal, da ima ta desetak od strojarja, ki je pri njem kožo kupil.

Ukažem pripeljati kmeta in ko ga prejšnji zagleda, zakriči:

„O, Janez, ali je tudi tebi strojar plačal kože s ponarejenimi desetaki?“

„Tudi, kakor sem zvedel,“ pravi kmetič, ki je ravno vstopil; „toda jaz se nič ne bojim. Saj se nisem ganil iz krčme, kjer mi je strojar dal desetake, to bom lahko dokazal po pričah. Rad mi bo dal dober denar za-nje, premalo ga bo!“

Zdaj še le zagleda mene in se nekoliko prestraši. Jaz ga izprašujem, ko prvega in pové mi, da je razen od njega strojar kupil še od treh drugih kože in jih plačal z desetaki, kakor njemu.

Zdaj sem imel že dovolj vzroka prijeti Linarja, dasiravno mi je bilo težko pisati povelje zgrabiti ga in preiskati hišo. Od tega moža bi se bil kaj tacega naj-nazadnje nadjal. Pa kolikokrat se človek zmoti, kolikokrat se skriva pod krinko poštenosti najgrša hudobija!

To se je pokazalo tu vnovič, kajti ko je strojar pripeljal se s kožami domú in smo hišo preiskali, smo dobili pod streho za dimnikom majhno železno škrinjico napolnjeno s ponarejenimi bankovci, pri njem pa še tudi par takih desetakov. Ko je vse to videl, je postal bled in se dal brez brambe peljati v ječo.

Tarnanja in joka njegove žene in otrok, ko smo ga odpeljali, ne bom popisoval, naj si bralcev vsak sam ta prizor pred oči postavi.

Prvo zaslišanje je pri vsakem hudodelniku važna reč, zato se ne sme mu dati časa, da bi mislil na izgovore in si sestavil red, po katerem bi potem lože tajil. Dasiravno je že mračilo se, vendar se podam v pisarno in pokličem Linarja pred-se. Bil je ves bled in vpaden.

„Gospod sodnik“, mi odgovori na prvo vprašanje, „menda vendar ne boste mislili, da sem jaz vedé izdajal ponarejene bankovce?“

„Priznati res moram“, pravim jaz na to, „da bi od vas ne bil nikdar kaj tacega se nadjal. Al to mi boste pripoznali sami, da letí velik sum na vas. Opravičite se, kako ste prišli do bankovcev, katere ste izdali in katerih je bilo v vaši hiši še toliko najdenih.“

„Da bi to sam vedel! Včeraj, ko sem se peljal od doma na kupčijo, sem, vedé, da bo treba mi dro-biža, podal se h krčmarju ter pri njem menjal štiri stotake; dal mi je samih desetakov za-nje.“

„Ali ste jih pogledali, če so bili pravi ali ne?“

„Pogledal in preštel, se ve da.“

„Če je taka, potem je neverjetno, da bi takrat, ko ste kože kupovali, ne bili zapazili, da so ponarejeni.“

„Kaj tacega preiskavati mi potem ni več na misel prišlo. Pa so tudi dobro ponarejeni.“

živino, da ne veš, kaj delaš, in se, ko zopet prideš do zavednosti, sramuješ tega, kar si v pijanosti storil.

Poznam nekoga, kogar nisem videl še nikdar pijanega, ki se pa baha s tem, da ga vino ne omoti. Res ne pije preveč, ker se drži načela, da človek mora nehati, kedar je še pri toliki zavednosti, da more spoznati, da bi bil en sam kozarec še — že preveč.

Vino, če ga pije delavec, da se okreпча, pa tudi sem ter tje kozarec čez mero, ne škoduje zdravju ter človeka ohrani pri moči. Če se pa navadiš pijančevanja, če si vedno žejen in moraš ves dan gasiti, potem je telesu preveč; hudi nasledki se kažejo najprej po slabih čutnicah, pijanec se trese in se bliža smrti, katera ga kmalu pokosi. Zunanje znamenje pijančevanja je najprvo rudeče-višnjev nos, ta oteče, se obesi navzdol mehek ko goba, včasih pa se izpihne še več postranskih nosov. Z nosom vred pa se pobarvajo tudi lica ter otekó; tako okinčan človek bi se moral prav za prav sramovati pred svetom, toda ko se začne tresti, mu zgine tudi sramožljivost. Na zadnje sedi od jutra do večera v krčmi za mizo, prav vesel in zadovoljen je le še, kedar je — pijan.

Iz vsega tega se vidi, da se nikomur ne more določiti: koliko da sme piti. Meja je pri vsakem druga. Vsak se mora poznati samega sebe in vedeti, kdaj je dovolj, kdaj preveč. Splošno naj tedaj veljá:

„Pij, kolikor ti je potrebno, da si vesel in zdrav.“

Politične stvari.

Nemški liberalci

nas tako ljubeznjivo vabijo v svoj „reichsrath“, s tako sladkimi besedami nam zagotavlja, kako nas ljubijo in za nas skrbé, hvalijo svojo „ustavo“ do nebes jo povzdigovaje, rekoč, kako je v njej za vse narode skrbljeno, vsem narodnost garantirana, — z eno besedo, tako lepo nam znajo na srce govoriti, da se mora človek res čuditi, kako da nehvaležni Slovenci vse te dobrote od sebe odbijajo, in kar z glavami majó. Edini mladočehi so tako razumni, da spoznajo dobrote liberalizma in ustavoverstva, kakor so na svojem „partajtagu“ pred kratkem izrekli!

A mi vsi drugi pa le nič nočemo prav verjeti sladkemu glasu tičarja, ki nas vabi na svoje limanice, imenovane „ustava“, „svoboda“ itd.

Ali imamo pa mi tudi vzrok, da smo tako nezaupni?

Moj Bog, *facta loquuntur!* In kdor je še dvomil, opozorujemo ga na članek „Oesterreich und die orientalische Frage“ v „Deutsche Zeitg.“ od 24. grudna 1874. Tam je „mlad“ Nmec tako nepreviden, da nam nakane nemških nacijonalcev naravnost razodene. Napové nam na kratko, da imamo kot narod poginiti, mi in Čehi. Piše namreč: „Wenn einmal der nationale Zusammenhang Deutschösterreichs vom Riesengebirge bis zur Adria gesichert ist itd.“ Vsak razume, kaj to pomeni „der nationale Zusammenhang Deutschösterreichs vom Riesengebirge bis zur Adria“; faktično je tisti „Zusammenhang Deutschösterreichs“ samo od Spielfelda do Budjevic; ako hoče seči od Jadre do Pruske meje, je pač jasno, kaka osoda je namenjena nam in Čehom. Mi o tem nikdar nismo dvomili, da so to poslednji nameni nemških liberalcev, a žalibog je en čas dosti Slovencev verovalo v poštenost in pravičnost nemških liberalcev, pričakovaje, da bodo oni tujo narodnost ravno tako spoštovali, kakor svojo malikujejo. Hvala Bogu, število teh lahkovernih Slovencev je sedaj jako pičlo, morda je le še edini Razlag, ki od nemških

liberalcev naše (ali pa svoje) sreče pričakuje. Morda so iz začetka res nekateri „mlado-nemci“, ki so nekaj poštenejši od starih, na to mislili, da bi narodom dovolili narodnostne pravice, pa lakomnost in gospodoželjnost je kmalo te boljše čute pogazila, in kmalo so se v vprašanji zavolj narodne ravnopravnosti pridružili „starim“. Preveč se jim sline cedé po lepi Česki deželi, preveč jih vleče do Trsta in jadranskega morja, niso v stanu, odreči se teh želj v imenu pravičnosti; kdo bo tudi na pravičnost mislil! „Moč je pravica“, uči liberalizem, „in moč imamo“ si mislijo, „Čehi in Slovenci se nam vendar ne morejo vbrantiti.“

Srbom in Hrvatom dovoljujejo še nekaj časa živeti, — za sedaj so še preslabi, podjarmiti in prebaviti tudi té; kedar bo Nemčija zedinjena od Belta do Jadre, potem se bo že našla kaka pot, stegniti roko tudi čez Ogersko in Hrvaško!

Mislimo, da je ta članek v „Deutsche Zeitung“ zdaj poslednjemu Slovencu oči odprl. In če jasno sprevidimo, kaj nameravajo z nami, potem pač ne smemo dolgo premišljevat, kaj nam je storiti. Pokazati je treba Nemcem, da še živimo, da se še ne mislimo v grob vleči — njim na ljubo! Z zedinjenimi močmi se je treba postaviti v bran; videli bomo, če je naša moč res tako slaba! Po naši nesrečni neslogi smo tako oslabei, tako zapravili ves svoj vpliv, da se naš prav nič ne bojé. Nezaslišano se veselé nesloge v Českem taboru, ker vedó, da tudi Čehi nesložni nič ne opravijo; in mi Slovenci jim ne moremo večé žalosti napraviti, kakor s tem, da smo složni! Ali nas ne učé toraj sami, kaj nam je storiti? O nesrečni tisti, ki tega ne sprevidijo! Ali ne bo Česki narod, ako vsled svoje sedanje nesloge omaga, preklel tistih, ki so v tako važnem času strankarstvo in lastno častilakomnost više stavili, nego korist naroda?

In to veljá tudi za nas. Če se je prav nekoliko na bolje obrnilo, vendar „Narod“ svojega sovraštva do nas ne more potlačiti, in s klerikalcem okoli sebe maha, kakor bi nas hotel dražiti, in k novi neslogi izvabiti. „Klerikalec“ je vendar le tisti, ki edino le interese duhovenstva zagovarja; mi pa s tem, da branimo krščanstvo, branimo po svojem prepričanji le korist celega naroda, — in če hoče „Narod“ resnico pisati, nas mora vendar le „krščansko“ stranko imenovati; beseda „klerikalec“ vržena na nas pa je le lažnjivo sumničenje ali obrekovanje.

Če je bilo sloge treba, treba je je zdaj, in vsak bo narodu odgovor dajal, kateri jo lahkomišljeno razdira!

O potrebi prestrojenja politične uprave in preuredbe občinske postave.

Iz govora poslanca Hermana v Štajarskem deželnem zboru v seji 12. oktobra 1874.

(Dalje.)

Zastoj politične uprave, — nadaljuje govornik, videti pa ni samo na avtonomičnem polji, ampak tudi na polji, ki ni avtonomičen, kar pričajo vedno bolj očitne tožbe. Največ c. k. gosposk odriva stvari, katerih ne morejo opravljati. Veliko preobširno uradno okrožje zadržuje pregled, podraži in zadržuje uradovanje. Najnovejše skušnje pričajo, da velik del škode vsled letošnje povodnji je vzročilo to, da politične gosposke njim pripadajočega policijstva gledé gozdov in rek niso izvrševale.

V tem obziru pa okrajnim glavarstvom ne očitam nič, tem manj, ker imajo preobilno opravil, da čuvajo

rad tolikimi avtonomijami, da varujejo toliko svobod, kakor jih imamo, in pa da branijo ustavo zoper klerikalne agitacije. (Veselost.)

Organizacija od leta 1868 je reč še v marsikaterem obziru naredila slabejo. Ta organizacija bila je neogibljivi nasledek Dunajskih ustavnih pravic ter nepraktične misli gledé ločitve pravosodja od uprave; politične urade za tako velika okrožja napraviti, je pa bilo le po tem mogoče, da so se po občinski postavi oprostili opravil v krajnih policijskih zadevah.

V tem so vsi edini, da okrajna glavarstva niso koristna, da obstati ne morejo, da pa tudi ne bi bilo pomagano, ako bi se tu ali tam še kako tako glavarstvo osnovalo.

Pogledimo si najviši dve deželni gosposki, namreč avtonomni deželni odbor in neavtonomno c. kr. deželno vlado in naši bodemo tudi v tem obziru marsikaj neprijetnega. V marsikaterih zadevah določujejo dotične postave, da se ta ali druga reč rešiti sme le v dogovoru med deželnim odborom in med c. k. deželno vlado. Koliko to dá nepotrebne pisarije, kako počasno je tako uradovanje in koliko več tako postopanje vzročuje stroškov! Zraven tega je pa deželni odbor še v vedni nevarnosti, da vlada sklepe njegove zamore ustaviti, kar se je že tudi pripetilo in zlasti tako, da je vlada mnogokrat odrekla izvršitev takih po občinskih zastopih storjenih sklepov, ki so se upirali na deželno-odborna razsojila.

Jaz tega deželni vladi nikakor ne očitam (veselost), tudi jej nočem kratiti pravice do državnega nadzоровanja; pokazati sem hotel le, kako da tako dvojno vladanje pelje „ad absurdum“.

Pa tudi v denarstvenem obziru to dvojno vladanje ni koristno. Na eni strani vidimo deželni odbor s tajništvom, z blagajnico, s stavbinskim in s pomočnim uradom; to stane blizu 200.000 gld. na leto. Na drugi strani za isto deželo je c. k. namestnik, ki ima ravno take urade, ki ravno toliko na leto stanejo. Dvojno vladanje vzročuje toraj dvojno tako velikih stroškov, dvomim pa, ali bode dežela mogla plačati toliko stroškov še dalje časa.

Ravno take zmešnjave se nahajajo gledé ljudskih šol, ker se ravno zdaj po vsej moči dela na to, po izobraževanju ljudi narediti bogate, kakor so se poprej po avtonomiji naredili svobodni. Povsod šumi o učiteljih in učiteljicah, o učiteljskih zborih, o deželnih in okrajnih shodih učiteljev, o izobraževanju, o napredovanju, o pripravljanju učiteljev, o otrocih ter o vrtih in telovadnicah za otroke in o enakih otročarijah, tako, da je misliti, da živimo prav v otročji dobi. (Velika veselost.) Mi imamo šolskih oblastev, ki se med sabo ter z občinami prepirajo, ki se s svojimi pritožbami in prepiri toliko dajo opraviti deželnemu šolskemu svetu, da vsega skoraj ne more rešiti. Naši okrajni šolski sveti pridejo slehern mesec k sejam, delajo pa ravno s takim vspehom, kakor krajni šolski sveti, ki nikoli nimajo seje. (Veselost.) Mi imamo deželni šolski svet, ki vedno organizira in zistemizira, pa nič ne plačuje, na drugi strani deželni odbor oziroma deželni zaklad, ki vse plačuje pa ne organizira in ne zistemizira. (Pomnožena veselost. Klici na desni: Izvrstno!) Polovico učitelja imenuje deželni šolski svet, drugo polovico tega človeka pa okrajni šolski svet. Okrajni šolski svet ima svoj uradni sedež v Ketini (Frohnleiten), spisi (akti) njegovi pa so v Gradcu, v miznici okrajnega glavarja. Imamo šole, ki nimajo učiteljev, in šole, kjer ni učiteljev ne učencev. Župnik (fajmošter) vodi otroke v cerkev, učitelj jih pa vodi v krčmo.

Nobeden ne vé, ali je ljudska šola lastnina države ali dežele, okraja, ali občine, ali je učitelj cesarski, ali

deželni, okrajni ali občinski, in ker tega nobeden ne vé, sta se deželni zbor in vlada prepirala, čegav da je zaklad za učiteljske pokojnine.

Če se država poganja za to, da bi učiteljem storila vse po volji, bi naša konservativna stranka ne ugovarjala temu, kajti gotovo, da smo pravi prijatelji ljudske šole in za to, da se materijalno stanje učiteljev zboljša; ali sedanje poganjanje je prenapeto, toraj nekoristno in tudi nikakor ni v pravi razmeri z našimi davčnimi močmi. Zlasti pa se nam tudi dozdeva, da se za učitelje ne poganja tako iz gole ljubezni do ljudske šole, temveč zavolj tega, da bi se z ljudskimi učitelji pridobilo novincev (rekrutov) za ustavoverstvo in vojakov zoper cerkev. Zavolj tega nam navedeno poganjanje ni všeč. Sad pa že tudi dozoruje. Od vrha so se učitelji toliko časa liberalizirali, dokler so učitelji primorali ministre, da liberalni postanejo in da se udajo učiteljem.

Zdaj še le, ko je gledé ljudske šole nastala popolna anarhija, ko je videti, kako malo da zadostuje nova šola, in kako neizmerni in velikanski so dotični stroški, ki jih dežela plačati mora, zdaj še le se občuduje, kako prosta, koristna in kako poceni je bila poprejšnja šolska uredba in zastonj vprašamo, zakaj da se je tako dobra uredba ovrgla.

Dokazal bi lahko, da se tudi na cerkvenem polji prestrojiti hoče vse in zmotati ter razdreti, kakor na šolskem; toda naj zadostuje, da sem to le omenil.

Gledé tako mnogoterih cesarskih uradov, gledé tega, da se pri postavodajstvu in pri upravi pogreša objektivnost, gledé preobilne množine posvetovalnih skupščin in izvrševalnih organov pač ne more drugače biti, kakor da upravna mašina le težko in počasi dela, da celó zastaja, da javna varnost vedno bolj pojema, da se nezadovoljstvo vedno bolj razširja in da se ljudstvo, ki bolj in bolj zabrede v uboštvo in zanikernost, vedno manj briga za javne zadeve.

Iz nekega dopisa deželne vlade, ki ga deželno-odborna poročilo omenja, je razvideti, da vlada gledé predmeta, o katerem obravnavamo, nima druge želje in ne družega nasveta, kakor tega, da naj se za izvrševanje krajnega policijsstva osnujejo več občine, in to zavolj tega, da bi političnim gosposkam ne bilo treba, se pečati s tolikimi občinami in da bi ne trebalo, upravo, katera se je še le vredila, zopet prestrojiti. Da bi toraj ne bilo treba političnim gosposkam se vrniti k ljudstvu, naj se ljudstvo še vedno obrača do okrajnih glavarstev; ali pa ker prerok noče priti do gore, naj pa gora koraka k preroku. (Dobro klici na desni; veselost.)

Obžalovati moram, da slavna vlada te zadeve ni pretresla iz stališča njene dolžnosti in ljudske koristi, ampak edino le iz stališča administrativne ugodnosti, kajti o tem se ne more nikakor dvomiti, da krajno policijsstvo ni zadeva občinska in da to biti ne more, ampak da je dolžnost države, za to skrbeti in dotična opravila opravljati. Stališče administrativne ugodnosti je vzrok, da vlada pritožeb se silo sklenjenih občin nikoli noče poslušati ter da nobene prošnje, katera razdruženje prevelikih občin namerava, ne vsliši.

(Konec prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* *Hrvatska Lipa*. — se zove časnik, ki je namenjen zabavi in pouci“ s slikami začel o novem letu pod vredništvom gosp. Drag. Jagiča izhajati v Zagrebu in kateremu je za celo leto cena po pošti 5 fl.

Pred nami leži prvi list tega tednika z lepo tvarino in krasnimi slikami med katerimi obraz Ljudevika Gaj-a in pad (slap) Krke. Iz vabila na naročbo „Hr-

čem poslopji. V kapeli vidi se grobni spominek generala Desnix; pogleda vredna je tudi Morgue ali mrtvaška soba, v katero se prinašajo v snegu najdeni nesrečneži, da jih morejo videti in spoznati znanci slučajno pričujoči; v mrzlem, čistem gorskem zraku ohranijo se več let in posušé se, da postanejo enaki mumijam.

Prehod čez vélicege sv. Bernarda je starodavna cesta čez Alpe, katero je menda naredil že Julij Cezar in Konstantin prevedel z miljnimi kamni. Nenavadno ostro podnebje in pogosti snežni plazovi storili so, da je bila pot vedno nevarna; ker je bila pa cesta za kupčijo in vojsko važna, ustanovil je Bernard de Menthon 962 samostan ali je vsaj razširil od mnihov poprej narejenega, ter ga dal cerkvi v varstvo. Ostal je v majhnem obsegu do 1822, takrat se je razširil in postal samostan avguštinskih korarjev, katerih je vedno 15 v njem in ž njimi precejšnje število maronierov ali služočih bratov; vsak ptujec najde zastoj stan in hrano, bogati se vé dajo malo plačilo v puščico za revne; stroški plačujejo se iz obilnih bogatih ustanov samostanskih. Tako preredi se leto na leto 15—16.000 potnikov in izdá 40—50.000 gold. iz bogate ustanovnine. Korarji, omikani in priljudni gospodje, imajo tudi samostan na Simplonu in prevzamejo dolžnost, pošiljati med devetmesečnim slabim vremenom svoje hlapce s psi na obe strani prehodove, da pomagajo nesrečnikom. Stari rod Bernardinskih psov je sicer izmrl, a nadomestuje ga Leonberžki in Holližki rod.

Ptujca pri prihodu korarji prijazno pozdravijo in peljejo v eno osemdeseterih, za ptujce odločenih sob. Korarji in gostje kosijo v eni sobi in duhovni gospodje lepo in koristno zabavajo svoje družnike. Hrana je priprosta, pa dobra in tečna in vsakdo dobi po svoji volji vina ali kave med obedjo in v prostih urah. Vsa družba avguštinskih korarjev šteje 40 udov, katerih vsak za 15 let naredi svojo obljubo in potem prevzame službo ali na sv. Bernardu ali na Simplonu. Pa podnebje je tako trdo, da niti mlaji ljudje ne iztrpé čez pet let in morajo biti prestavljeni na fare. Podnebje je zeló tako, kakor na Ostrovidu, vse leto je komaj 10—12 dni, da solnce sije in po zimi snega do 10 čevljev na visoko. Od julija do septembra je vedno 20 konj s hlapci pri delu, da navozijo drv iz 4 ure oddaljene Ferretške doline. Gotovo toraj mora imeti posebno trdnost značaja, zdržljivost in nesamopridnost, kdor se žrtvuje tej kongregaciji, brez katere bi se prehod komaj mogel rabiti v poletnih mesecih.

Dve uri dolgi hod pripelje potnika v St. Remy, kjer se prične cesta, ki pelje v 4 $\frac{1}{2}$ urah v Aosto.

Politične stvari.

O potrebi prestrojenja politične uprave in preuredbe občinske postave.

Iz govora poslanca Hermana v Štajarskem deželnem zboru v seji 12. oktobra 1874.

(Konec.)

Toliko je jasno, da pred ni mogoče dobro prevdariti občin (sosesk), dokler se politične gospóske ne prestroje. Če bi se bil o svojem času sprejel od grofa Hohenwarta gledé avtonomije nasvetovani predlog, kateri je hotel pravico prestrojitve političnih gospósk izročiti deželnim zborom, že zdavnej bi nam bilo mogoče, se po naših razmerah in potrebah urediti. Od odseka nasvetovana 1. resolucija, naj se vladi prestrojitev vse politične uprave prav nujno pri-

poroča, je toraj popolnoma opravičena, jako velikega pomena in celó pripravna vso sistemo spremeniti.

Po katerih načelih in v kakem obsegu pa naj se prestrojitev dovrši, tega nam odsek ni povedal, morda da nam bode to gosp. poročevalec razjasnil. Naj povem zatega del le to, kar da jaz mislim o resoluciji.

Misel moja je ta, da sedanje stanje je nestrpljivo, da tako ne more ostati. Nравnost in blagostanje ljudstva ste v jako veliki stiski. Čast, dostojnost in korist države isto tako kakor dežele zahtevajo jako hitre pomoči. Zavolj tega resolucija zahteva omenjeno prestrojitev.

Treba je manjših, za sodnijske in upravne zadeve enako velikih političskih okrajev ter v vsakaterem takem okraji le eno samo gospósko, ki ima vso javno oblast v rokah; tej gosposki na stran pa za gospodarske zadeve okraja naj stoji okrajni zastop, katerega sklepe bi gosposka izvrševati morala. Pod tako okrajno gosposko naj pride davkarska (katastralna) soseska, kot samostojna občina; gosposka naj jo nadzoruje, ona naj jej pomaga in jo podučuje gledé oskrbovanja svojih lastnih zadev.

Deželne zadeve naj se v smislu oktoberske diplome uravnajo; deželnemu zboru odgovorna naj bode avtonomna deželna vlada, kot najviše in zadnje politično oblastvo, ki svoje uradnike poprej omenjenih oblastev imenuje, ki deželno premoženje, deželne zavode, deželni zaklad oskrbuje, ki to, kar državi gré, državi plača, ostale deželne dohodke pa v prid in korist dežele porabi.

Tu imate dober kup prosto in krepko, željam in potrebam ter tudi zgodovini ljudstva primerno deželno upravo! Po tem načinu se bo dežela okrepcala, okrepcala se pa bode tudi država, kajti celota je le močna, če so posamezni deli krepki, med tem ko centralizem deželo in državo zaduši. Tako avtonomno deželno vlado ima Hrvaška, tako bi rade imele tudi druge dežele.

Na koncu tega govora je poslanec Herman o drugi odsekovi resoluciji še nekatere opazke naredil gledé načrta nove občinske postave. — Mi pa podamo svojim bralcem Hermanove misli, deželnim poslancem, pa tudi občinam sedanjim v resni prevdarek, ker so resnega prevdarka vredne.

Zabavno berilo.

Iz sodnijskega življenja.

Po spominu skušenega starega pravnika.

Spisuje Jakob Aléšovec.

III.

Ponarejeni bankovci.

(Dalje.)

Preiskava teče svojo pot. Najde se slednjič vseh 40 desetakov, katere je Linar izdal, a vsi so bili ponarejeni. Goljufani kmetje so tirjali odškodovanje in kleli njega in njegovo ženo, h kateri so na dom hodili tako dolgo, da je vsem plačala. Kako se je revica meni v srce smilila! Že tretji dan, ko je prišla k meni, je bila vpadla prej tako ljuba ženica, da je bila ko strah; komaj sem jo še spoznal. Padla je pred mano na kolena in prosila milosti za moža — ne za-se, marveč zarad otrok. Kupčija je vsa proč in če bo še kaj časa zaprt, bodo vsi berači. Zagotavlja mi, da je mož čisto nedolžen v tej stvari, kakor njegov najmlajši otrok. Da-si sem navajen bil že žalostnih prizorov, tu sem se